

Asia: VN/1347/2021

Arviomuistio oikeudenkäyntikuluista riita-asioissa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Julkiset oikeusavustajat ry. pitää hyvänä, sitä, että laajojen riita-asioden oikeudenkäyntikuluja selvitetään.

Julkiset oikeusavustajat katsoo ensinnäkin, että perusperiaatetta siitä, että hävinneellä osapuolella on dispositiivisessa asiassa oikeudenkäyntikuluriski, ei tule muuttaa. Jos niin sanotusti turhien ja perusteettomien oikeudenkäyntien käynnistäminen helpottuu merkittävästi, on se todellinen oikeusturvariski kansalaisille. Kynnyksen täysimittaiselle oikeudenkäynnille tulee olla varsin korkea, eikä tuomioistuinten tule lähtökohtaisesti käsitellä asioita, joiden intressi vähäinen. Asioiden käsittelyyn on sinällään jo nyt olemassa kuluriskittömiä keveämpiä keinoja, kuten tuomioistuinsovittelu. Todettakoon, että tuomioistuimet eivät tällä hetkelläkään pysty käsittelemään juttuja kohtuullisessa ajassa. Oikeudenkäyntimenettelyä tuleekin pyrkiä keventämään kaikin keinoin. Tämä laskee kustannuksia tehokkaasti.

Edelleen oikeusturvan kannalta on ongelmallista, että pienen rahallisen intressin riita-asioden (esimerkiksi niin sanotut takuuvuokrariidat), joita ei saada soviteltua, käsittely käräjäoikeuksissa voi kestää helposti lähes vuoden ja oikeudenkäyntikulut ylittävät nopeasti riidan intressin. Vähäisiä vaatimuksia koskevan oikeudenkäyntimenettelyn käyttöönotto voisi parantaa oikeusturvaa tämän tyyppisissä riidoissa ja hillitä oikeudenkäyntikuluja tyyppisissä pienen rahallisen intressin riidoissa.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että nykyäänkin julkiset oikeusavustajat kertovat asiakkaalleen aina kuluriskeistä kun riita-asiaa ollaan saattamassa tuomioistuimeen. Erityinen edellytys kulujen erittelemisestä ja tulevien kulujen arvioinnista lisäisi prosessin valmisteluun liittyvää työtä, ja tuskin toisi lisäarvoa nykytilanteeseen verrattuna. Kun toimeksianto alkaa, on vaikeaa arvioida toimeksiannon laajuus ja esimerkiksi vastapuolen todistelu voi tarkentua vasta prosessin kuluessa ja lisätä merkittävästi avustajan ajankäyttöä. Ajankäyttö esimerkiksi turhankin todistelun läpikäymiseen ja vastatodistelun hankkimiseen tarkoittaa aina huomattavasti lisää kuluja.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että oikeusavustajien kelpoisuusvaatimuksia ei tule alentaa, eikä juristien koulutusmääriä merkittävästi lisätä. Oikeudenkäyntikulut eivät laskisi vaikka juristien määrää lisättäisiin, sillä riita-asioissa avustajina toimivat yleensä asioihin erikoistuneet juristit. Oikeudenkäyntikulujen kasvu ei korreloi suoraan juristien määrän kanssa. Kelpoisuusvaatimukset oikeusavustajana toimimiseen on hyvä pitää ennallaan, sillä ei ole oikeusturvan kannalta hyvä, että oikeudellista apua tarvitseva joutuisi itse huolehtimaan avustajansa osaamistasosta. Kelpoisuusvaatimukset osaltaan mahdollistavat sen, että laadukasta oikeudellista palvelua on saatavilla. Juristien korkeaan osaamistasoon kuuluvat myös sovintoneuvottelut ja vasta viimesijaisena keinona kalliit oikeudenkäynnit. Ammattitaitoiset juristit kartoittavat aina myös sovinnon mahdollisuuden.

Itä-Suomen yliopistossa selvitetään parhaillaan oikeusavun saamisen laajentamisen mahdollisuuksia siten, että keskituloiset ihmiset eivät jäisi vaille asiantuntevaa oikeudellista apua siksi, että he eivät voi saada oikeusapua valtion varoista, mutta eivät toisaalta pysty sitä täysin itse maksamaan. Tämän hankkeen tuloksia tulisi myös hyödyntää silloin, kun pohditaan mahdollisuuksia rajoittaa oikeudenkäyntikuluja laajoissa riita-asioissa. Oikeusavun tulorajojen muutokset eivät suinkaan yksinään takaa oikeusturvan toteutumista, vaan pikemminkin voivat aiheuttaa ruuhkia oikeusaputoimistoihin. Jos oikeusapuun oikeutettujen tahojen piiriä laajennetaan, tulee samalla varmistua myös oikeusaputoimistojen resurssien riittävydestä parantamalla oikeusaputoimistojen henkilöstön palkkausta ja rekrytoimalla lisähenkilökuntaa. Julkiset oikeusavustajat katsoo, että panostukset julkiseen oikeusapuun ovat paras keino kehittää oikeusturvan saatavuutta kohtuullisin kustannuksin.

Oikeudenkäyntien keston ja prosessinjohtoon olisi syytä panostaa. Kun prosessi kestää, syntyy myös oikeudenkäyntikuluja, kun avustaja joutuu aina uudelleen perehtymään asiaan. Prosessinjohtolla voidaan välttää esimerkiksi turhan todistelun esittämistä, mikä rajaisi myös kulujen syntymistä. Sovitteluun panostaminen on hyvä menettelytapa. Yksityishenkilöiden välisissä riidoissa voi olla myös niin, että kumpikin osapuoli menettää riitelyssä enemmän kuin on ikinä voitettavissa.

Erityisesti työoikeudellisissa riidoissa saattaa olla, että vähävarainen ei uskalla edes aloittaa riitaprosessia epäselvässä kysymyksessä, sillä valtion varoista maksettava oikeusapu kattaisi hänen omat kulunsa mutta häviötilanteessa työnantajan kulut tulisivat henkilön itse vastattavaksi ja kulujen kantokyvyn suhteen osapuolilla on niin suuri epätasapaino, ettei oikeusprosessia edes uskalleta aloittaa.

Kyllönen Anssi
Julkiset oikeusavustajat ry